

Statsråden

Fylkesmannen i Nordland
Moloveien 10
8002 BODØ

Deres ref
2005/11700

Vår ref
200503923-/JB

Dato

INNSIGELSE TIL REGULERINGSPLAN FOR NYGÅRDSFJELLET VINDKRAFTVERK TRINN II, NARVIK KOMMUNE

Vi viser til brev fra fylkesmannen i Nordland datert 26.09.2007.

Miljøverndepartementet stadfester Narvik kommunes vedtak om reguleringsplan for Nygårdsfjellet vindkraftverk trinn II. Departementet har i avgjørelsen lagt vekt på at det er et nasjonalt mål å øke utbyggingen av miljøvennlig vindkraft, herunder 3 TWh vindkraft innen 2010 og samlet 30 TWh økt fornybar energiproduksjon og energieffektivisering innen 2016.

Departementet imøtekommer således ikke Riksantikvarens innsigelse i saken.

Departementet gjør en endring i planen ved at det gis en reguleringsbestemmelse om krav til bebyggelsesplan der turbinpunkter og internveier fastsettes med rettslig bindende virkning.

Bakgrunn for saken

Reguleringsplanen for det planlagte vindkraftanlegget Nygårdsfjellet trinn II er fremmet av Nordkraft vind AS som privat reguleringsforslag. Planen omfatter et 3 km² stort område i Narvik kommune i Nordland. Anlegget er planlagt med inntil 11 turbiner med en samlet effekt på inntil 40 MW. Med planlagt turbinstørrelse på 3,6 MW vil turbinene inklusive rotor ha en høyde på inntil 150 meter.

Planforslaget omfatter formålene spesialområde for vindkraft og friluftsområde på land og i sjø og vassdrag i henhold til plan- og bygningsloven § 25 første ledd nr. 6. Plassering av turbinene er avgrenset ved byggegrense innenfor spesialområdet for vindkraft.

Planområdet har i arealdelen til godkjent kommuneplan formålet LNF-1 med påskrift "mulig fremtidig vindkraftanlegg". Planområdet består av kupert fjell-landskap ca 400 m.o.h. og blir i dag benyttet til friluftsliv. Områdene som tilstøter planområdet har tekniske inngrep som Europavei 10, kraftlinjer, hytter og oppdemte vann.

Nygårdsfjellet trinn I med tre turbiner har vært i drift fra 2005 og ligger innenfor planområdet til trinn II. Det ble ikke utarbeidet reguleringsplan for trinn I.

Nordland fylkeskommune varslet innsigelse til planen 28.09.06 men trakk denne 27.02.07.

Riksantikvaren (RA) fremmet innsigelse til planen i brev av 13.03.2007.

Innsigelsesgrunnlag

RA's innsigelse er fremmet ut fra hensynet til nyere tids kulturminner av nasjonal verdi i influensområdet til vindkraftverket.

Fangeleiren ved Øvre Jernvann fra 2. verdenskrig ligger fra i underkant av 2 km opp til ca 3 km fra planområdet. Under 2. verdenskrig opprettet tyskerne, ved SS, en rekke fangeleire i Norge. Fangeleiren ved Øvre Jernvann er en viktig del av det som er kalt Beisfjordtragedien, som krevde livet til et stort antall jugoslaviske fanger. I 1942 ble 900 jugoslaviske fanger fraktet med båt til Beisfjord ca. en mil øst for Narvik der det ble opprettet en fangeleir. 287 fanger ble raskt massakrert etter mistanke om tyfus. 588 fanger ble fraktet til Bjørnfjell, ca tre mil nordøst for Beisfjord for å holdes i karantene, og leiren ved Øvre Jernvann ble etablert. Her arbeidet de under umenneskelige forhold i ca 5 uker. Om lag 240 fanger mistet livet ved Øvre Jernvann ved henrettelse eller sykdom. Om lag 140 menn antas fremdeles å ligge nedgravd i området, mens om lag 100 lik antas å være flyttet fra området. Av de 900 jugoslavene som ankom Beisfjord i 1942 opplevde kun 100 freden i 1945. 160 vakter var knyttet til leiren hvorav 63 nordmenn fra Hirdvaktbataljonen.

RA anser fangeleiren som den best bevarte tilintetgjørelsesleir i Norge fra 2. verdenskrig. Sporene etter leiren er fremdeles noe synlig i terrenget i form av grøfter, stier, piggtråd, maskingeværstillinger og tufter etter brakker. RA er av den oppfatning at de eksisterende tre turbinene allerede utgjør et forstyrrende element ved opplevelsen og formidlingen av denne spesielle og tragiske delen av norsk historie. RA mener en

utvidelse med opptil 11 nye turbiner vil forsterke dette ved at turbinene i så stor grad vil dominere synsinntrykket at det vil være uforenlig med at dette skal være et sted for verdig ettertanke.

I tematiske konfliktvurderinger utført av RA er planene for vindkraftverket kategorisert til svært stor konflikt (E) med nasjonale kulturminneinteresser.

RA anser leiren ved Øvre Jernvann som viktigere enn Beisfjord, fordi det er svært lite fysiske spor fra leiren i Beisfjord.

I tillegg til fangeleiren er det i hele området rundt Øvre Jernvann og på Nygårdsfjellet spor etter krigshandlingene under 2. verdenskrig. RA legger ikke avgjørende vekt på at disse krigsminnene vil være i konflikt med vindkraftverket, men peker på at også de er en viktig del av vår kulturhistorie som vil ha størst opplevelsese- og pedagogisk verdi uten vindkraftverk i området.

Departementet er for øvrig kjent med at Nordland fylkeskommune forbereder en fredningssak for fangeleieren som skal sendes RA for videre behandling.

Kommunestyrets vedtak, mekling og fylkesmannens oversendelse

Bystyret i Narvik vedtok reguleringsplanen for tiltaket 27.03.07 uten å imøtekomme RA's innsigelse. Det er ikke forsøkt mekling av fylkesmannen i saken. Planen ble oversendt Miljøverndepartementet via fylkesmannen i brev av 26.09.2007.

Fylkesmannen gir ingen tilrådning i forhold til endelig vedtak i saken.

Klagebehandling etter energiloven

NVE ga konsesjon etter energiloven for bygging og drift av "Nygårdsfjellet trinn II vindkraftverk" med tilhørende infrastruktur og en 9,5 km lang 132 kV kraftledning fra transformatorstasjonen i vindkraftverket til eksisterende 132 kV sentralnettsledning 12. desember 2006. Vedtaket er påklaget av flere organisasjoner og grunneiere (Norges Miljøvernforbund, Statskog SF, Landsorganisasjonen stopp rasing av kysten, Narvik og omegn jeger- og fiskerforening, tre hytteforeninger og Tinja fjellgård). Miljøverndepartementet har samordnet sin innsigelsesbehandling med Olje- og energidepartementets (OED) klagesaksbehandling etter energiloven, og viser til OEDs avgjørelse i brev av 20.08. 2008.

Befaring

OED avholdt befaring og møte i klagesaken 2.10.07. Tilstede var bl.a. representanter fra Nordkraft Vind AS, Narvik kommune, RA, Nordland fylkeskommune, klagere på konsesjonsvedtaket. Innsigelsessaken ble også belyst på befaringen og møtet, og MD deltok på befaringen for å i vareta forholdet til innsigelsessaken. Det ble på dette grunnlag ikke ansett som nødvendig med en egen befaring for innsigelsessaken.

Annet grunnlag for innsigelsesbehandlingen

Miljøverndepartementet har fått kopi av klage på reguleringsplanvedtaket fra tre hytteforeninger samlet av 27.04.07 og svarbrev fra Narvik kommune av 04.05.07. Klagen er begrunnet med at kommunestyret har lagt til grunn uriktig faktum og at saksbehandlingen som lå til grunn for kommunestyrets behandling ikke har vært forsvarlig.

Miljøverndepartementets vurdering

Regjeringen har som mål å styrke satsingen på en miljøvennlig energiomlegging der fornybar energi, energieffektivisering og energisparing er viktige elementer. Det er et mål å få etablert 3 TWh vindkraft innen 2010. Videre fastsatte regjeringen i 2006 et nytt samlet mål på 30 TWh økt fornybar energiproduksjon og energieffektivisering innen 2016. Ny fornybar energi, herunder økt utbygging av vindkraft, utgjør en viktig del av satsingen.

Vi viser til at Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet har fastsatt nasjonale retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg (MD/OED juni 2007). I retningslinjene angis viktige miljø- og samfunnshensyn som skal legges til grunn ved planlegging og behandling av vindkraftanlegg. Retningslinjene gir kriterier for i hvilke områder eller situasjoner potensialet for konflikt ved utbygging av vindkraft vil være svært stort.

Når det gjelder kulturminner og kulturmiljø sier retningslinjene (pkt 3.6) at etablering av vindkraftanlegg har et svært stort konfliktpotensial:

- der de samlede kulturhistoriske interesser er svært store og /eller
- der det er svært stort mangfold og tidsdybde av verdifulle kulturminner og kulturmiljøer og/eller
- der landskapet har et helt spesielt viktig kulturhistorisk innhold, helhet og sammenheng.

Miljøverndepartementet deler RA's faglige vurdering av at fangeleiren ved Øvre Jernvann har en særlig verdi på grunn av den tragiske og viktige historien med det

store antallet døde. I henhold til retningslinjene kan konfliktpotensialet sies å være svært stort da de samlede kulturhistoriske interesser er svært store.

Når det gjelder spørsmålet om i hvor stor grad opplevelses- og kunnskapsverdien til fangeleiren vil gå tapt som følge av visuell påvirkning fra turbinene, legger retningslinjene til grunn at det skal gjøres en konkret vurdering av den faktiske konfliktgraden i den enkelte sak. Retningslinjene sier at den faktiske konfliktgraden vil være avhengig av om den aktuelle utbyggingen fremstår som dominerende og i vesentlig grad reduserer den kulturhistoriske verdien, herunder opplevelsesverdien til de aktuelle kulturminner og miljøer.

De tre eksisterende turbinene kan ses fra fangeleiren, men etter Miljøverndepartementets vurdering forstyrrer ikke disse i nevneverdig grad opplevelsen og den verdigheten et slikt sted krever for å minnes de falne og historien. Turbinene står i overkant av 3 km fra fangeleiren. Den gråhvite fargen på turbinene, og avstanden, gir et rolig inntrykk sett fra fangeleiren. Turbinene kan anslås å dekke i størrelsesorden 20 % av synsfeltet hvis man står i fangeleiren og ser rett mot turbinene. Turbinene er kun synlige fra de delene av leiren som ikke er dekket av krattskog.

Når det gjelder utvidelsen med opptil 11 nye turbiner vil de nærmeste komme i underkant av 2 km fra fangeleiren. Deler av de nye turbinene vil komme foran de eksisterende, og det kan anslås at etter utvidelsen vil turbinene dekke i størrelsesorden 40 % av synsfeltet hvis man står i fangeleiren og ser rett mot turbinene. Dette betyr at vindkraftverket etter utvidelse vil gi et mer dominerende inntrykk. Det er likevel departementets vurdering at en avstand på fra to til tre km vil gi et visst rom mellom fangeleiren og turbinene som demper dominansen også etter en økning i antall turbiner. Departementet vurderer dette til å ligge innenfor den visuelle påvirkningen som kulturminnet kan tåle, uten at de nasjonale verdiene knyttet til lokaliteten er truet.

Departementet viser for øvrig til at Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), som har utført konsekvensutredningen for vindkraftverket på temaet kulturminner og kulturmiljøer, samt en supplerende vurdering av dette, konkluderer med små/middels negative konsekvenser av vindkraftverket for fangeleiren (NIKU 02/2007).

Miljøverndepartementet viser videre til at det i retningslinjene for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg gis et klart signal om at ønsket om lavest mulig miljø- og samfunnskostnader pr kWh tilsier generelt en prioritering av større utbygginger konsentrert til avgrensede områder fremfor spredt utbygging av mindre anlegg. En utvidelse av Nygårdsfjellet vindkraftverk fra tre til opptil 14 turbiner innebærer en konsentrasjon av utbyggingen fremfor en spredning og er derfor i tråd med denne delen av nasjonal politikk.

Når det gjelder vurdering av vindkraftanlegget i forhold til andre viktige miljø- og samfunnshensyn angitt i retningslinjene for planlegging og lokalisering av

vindkraftanlegg vil dette bli vurdert i OEDs behandling av klagesaken etter energiloven. Miljøverndepartementet vil imidlertid peke på at det i de tematiske konfliktvurderinger utført av Direktoratet for naturforvaltning (DN) og RA ikke er påpekt andre betydelige miljømessige konsekvenser ved Nygårdsfjellet trinn II, utover vurderingen av svært stor konflikt i forhold til krigsminnene.

Kommunestyrets vedtak av reguleringsplanen er påklaget av advokatene Johnsen, Navjord & Fransen på vegne av Øvre Jervatn Hytteforening, Cirkelen Hytteforening og Skogvassdalen hytteforening. Klagen er grunnet i at kommunestyret har lagt til grunn uriktig faktum og at saksbehandlingen som lå til grunn for kommunestyrets behandling ikke har vært forsvarlig. Samme parter har også påklaget konsesjonen etter energiloven.

Når det foreligger innsigelse til en reguleringsplan fra fylkeskommunen, nabokommunene eller fra statlige fagmyndigheter som blir berørt oversendes saken Miljøverndepartementet til endelig avgjørelse, jf plan- og bygningslovens § 27-2 nr. 2. I slike tilfeller foreligger ikke klageadgang for private, fylkeskommunale og statlige organ. Eventuelle klager på kommunestyrets vedtak vil imidlertid følge saken til departementet og anses som en saksopplysning i forbindelse med behandlingen av innsigelsessaken.

Når det gjelder den omhandlede klage kan ikke departementet se at den har betydning for avgjørelsen i denne saken.

Når det gjelder forhold vedrørende behandling av saken etter energiloven og det materielle innhold i klagen, vil dette inngå i Olje- og energidepartementets klagesaksbehandling.

Når det gjelder støy skal dette følges opp i arbeidet med bebyggelsesplan etter plan- og bygningsloven. Det vises her til avsnittet om reguleringsbestemmelser under.

Det planlagte vindkraftverket Nygårdsfjellet trinn II er i tillegg vurdert som et godt energiltak som derved kan bidra i satsingen på fornybar energi. Driften av trinn I med tre turbiner har vist at det er gode vindforhold i planområdet. Trinn II er et kostnadseffektivt prosjekt bl.a. fordi deler av infrastrukturen allerede er etablert med trinn I.

Som nevnt innledningsvis er også området som tilstøter planområdet i dag preget av flere til dels omfattende tekniske inngrep som Europavei 10, kraftlinjer, hytter og oppdemte vann.

Konklusjon

Samlet sett mener Miljøverndepartementet at utvidelsen av vindkraftverket vil kunne påvirke opplevelsen av fangeleiren i negativ retning, men at det fremdeles vil være mulig med verdig ettertanke i området også etter utvidelsen. Utbygging av vindkraft som fornybar energi er et viktig bidrag i klimapolitikken, og departementet vurderer vindkraftverkets negative påvirkning på fangeleiren ved Øvre Jernvann som akseptabel.

Reguleringsbestemmelser

I henhold til retningslinjene for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg skal det utarbeides bebyggelsesplan der turbinpunkter og internveier fastsettes med rettslig bindende virkning i de tilfeller der det er utarbeidet forenklet reguleringsplan.

Reguleringsplanen for Nygårdsfjellet vindkraftverk trinn II har ikke bestemmelser om utarbeidelse av bebyggelsesplan. Departementet gir en reguleringsbestemmelse om utarbeidelse av bebyggelsesplan der turbinpunkter og internveier fastsettes med rettslig bindende virkning.

I arbeidet med bebyggelsesplanen skal en ved fastsettelse av turbinplassering også se hen til muligheten for å redusere vindkraftanleggets visuelle påvirkning på fangeleiren.

Departementet viser for øvrig til reguleringsbestemmelsene knyttet til støy i § 3 i reguleringsplanen og forutsetter at disse følges opp i bebyggelsesplan i henhold til Miljøverndepartementets retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442).

Øvrige merknader

Miljøverndepartementet er enig med RA i at det må være mulig å oppleve denne historien på stedet der tragedien faktisk skjedde. En opplevelse på stedet har stor symbolverdi. Leiren er lite tilrettelagt for besøkende i dag, kun moderat skiltet fra riksvei E 10 med en liten parkeringslomme, og det er kun sommersti fra riksveien og ned til leiområdet. Hver sommer oppsøker etterkommere etter de falne fra det tidligere Jugoslavia leiren for å minnes. Miljøverndepartementet mener en moderat tilrettelegging i form av forbedring av atkomst og skiltning vil kunne gi stedet en større verdighet enn det har i dag, og vil kunne øke formidlingen og kunnskapen om denne nasjonalt viktige historien. Utbygger har gitt signaler om å støtte slik tilrettelegging økonomisk. Miljøverndepartementet anbefaler at kommunen, utbygger og kulturminnemyndighetene samarbeider om en slik tilrettelegging i arbeidet med fredning av fangeleiren.

Vedtak:

I medhold av plan- og bygningsloven § 27-2 stadfester Miljøverndepartementet Narvik kommunes vedtak av 27.03.07 av reguleringsplanen for Nygårdsfjellet vindkraftverk trinn II med følgende endring:

Det skal utarbeides en bebyggelsesplan etter plan- og bygningsloven § 28-2 der turbinpunkter og internveier fastsettes med rettslig bindende virkning.

Vedtaket kan ikke påklages, jf plan- og bygningsloven § 27-3 første ledd.

Kommunen er orientert om departementets vedtak ved kopi av dette brev. Departementet forutsetter at kommunen selv endrer planbestemmelsene i samsvar med dette vedtaket.

Med hilsen

Erik Solheim

Kopi:
Riksantikvaren
Narvik Kommune
Olje- og energidepartementet
Nordkraft Vind AS, Postboks 55, 8501 Narvik